

วิสัยทัศน์ของอิสลามต่อการค้าและความเป็นธรรมของราคา

โดย : ดร.มูสฏอฟา อัลอับดุลลอฮ์ อัลกีฟรีย์

แปล : มุhammad บินตัวน

www.islammore.com

อิสลามถือว่าการค้า คือวิธีทางหนึ่งที่ใช้สำหรับการแสวงหาปัจจัยที่เป็นสิ่งอนุมัติ (หะลาล) และพื้นฐานสำคัญของการแสวงหาปัจจัยที่อนุมัติ (หะลาล) ตามทฤษฎีของนักนิติศาสตร์อิสลาม คือการมีส่วนร่วมในการเสี่ยงภัย, การได้ผลกำไรและการขาดทุนจากการเคลื่อนย้ายสินค้า จากสถานที่หนึ่งสู่อีกสถานที่หนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนย้ายสินค้าในภูมิภาคที่เป็นดินแดนการผลิต และไม่มีความต้องการในสินค้านั้น ไปสู่ดินแดนผู้บริโภค และมีความต้องการ หลังจากนั้นบริบทของการค้าได้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งครอบคลุมระบบการซื้อขาย แม้แต่ในภูมิภาคเดียวกัน หรือเมืองเดียวกัน หรือหมู่บ้านเดียวกัน ดังนั้น ความสำคัญของการค้ายิ่งเพิ่มทวีขึ้นตามขนาดของอัตราเสี่ยง เมื่อมองในแง่ นี้ อิสลามมีการค้าอยู่สองประเภท คือ

1. ประเภทที่หนึ่ง การค้าขายแบบส่งออก คือการซื้อขายกันระหว่างสองภูมิภาคเนื่องจากการค้าในประเภทนี้สินค้าต้องเสี่ยงต่ออันตรายที่เกิดขึ้นเสมอ ในการขนย้ายจากภูมิภาคหนึ่งสู่อีกภูมิภาคหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นภัยในเส้นทางคมนาคม ทั้งทางบกและทางน้ำ การเกิดภัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสภาวะการณ์การขาดทุนที่จะตามมา เนื่องจากสินค้าจะต้องชำระหรือเสียหายอันเป็นผลมาจากความห่างไกลของเส้นทาง และเวลาที่ใช้ในการเดินทาง

2. ประเภทที่สอง การค้าขายแบบภายใน การค้าขายแบบนี้จะมีการขนย้ายสินค้าจากเมืองหนึ่งสู่อีกเมืองหนึ่ง ในภูมิภาคเดียวกัน ดังนั้นอัตราเสี่ยงต่อความเสียหายของสินค้าจะลดน้อยลง

อัลกุรอานได้มีตัวบทที่อนุญาตให้ทำการค้าได้ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ครัสไว้ความว่า

“โอ้บรรดาผู้ที่ศรัทธาทั้ง หลาย จงอย่ากินทรัพย์สินของพวกเจ้า ในระหว่างพวกเจ้าโดยมิชอบ นอกจากมันจะเป็นการค้าขายที่เกิดจากความพอใจในหมู่พวกเจ้า” (ซูเราะฮ์อันนิซาอ์ โองการที่ 29)

นอกจากนี้การทำการค้าก็เป็นงานของท่านศาสดา ﷺ และพ่อค้าในสมัยนั้น พวกเขาได้ขนย้ายสินค้าจากประเทศเยเมน(ยะมัน) ไปยังประเทศซีเรียและขนย้ายจากประเทศซีเรียสู่ประเทศเยเมน ดังนั้นประเด็นหลักของการค้าก็คือ การพอใจและยินยอมของทั้งสองฝ่าย การยินยอมหรือความพอใจดังกล่าวจะต้องอยู่ในสามเงื่อนไขต่อไปนี้

1. ผู้ซื้อต้องมีเสรีภาพในการเลือกซื้อ
2. ผู้ขายต้องมีเสรีภาพในการขาย
3. ผู้ขายและผู้ซื้อต้องมีเสรีภาพในการกำหนดราคาขายและราคาซื้อ

ดังนั้นหากทั้งผู้ขายและผู้ซื้อถูกบีบบังคับในการขายหรือการซื้อ แม้ว่าจะด้วยกับราคาเท่าไร ถือว่าการค้ำนั้นได้สูญเสียโครงสร้างหลักของมันคือ ความพอใจซึ่งกันและกัน และหากว่าการซื้อขายไม่ได้วางอยู่บนบรรทัดฐานของความพอใจโดยได้วางอยู่ใน ภาวะที่ถูกบีบบังคับ ก็จะทำให้เกิดสภาวะการกักตุนสินค้า ซึ่งการกักตุนสินค้าถือเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ที่เป็นบาปและไม่ได้เสีย ภัยร่วมกันแต่เป็นการเอาเปรียบฝ่ายเดียว จึงทำให้เกิดการแสวงหารายได้ที่เป็นผลมาจากการรอคอยและการร่วมลงทุน เพราะมันหมายถึงการเก็บรวบรวม และการกักเก็บสินค้าที่สังคมต้องการในภาวะที่คับขัน

ดังนั้นการแสวงหารายได้ในสภาพดังกล่าว จึงเป็นการแสวงหารายได้ในรูปของการรอคอย คว้าโอกาส แต่มิได้มาจากการร่วมเสี่ยงภัยหรือการได้ผลกำไรและขาดทุนร่วมกัน และไม่ใช่ว่าการแสวงหารายได้ที่มาจากการพากเพียรที่ตั้งบนบรรทัดฐานของการวางแผนตามระบบและการคาดคะเน

การแสวงหารายได้ด้วยวิธีกักตุนสินค้า และการกักเก็บทุกประเภท เพื่อรอให้เกิดภาวะการณ์กระตือรือร้นของราคาสินค้าในภาวะที่สังคมมีความต้องการ อย่างมาก และอยู่ในภาวะคับขัน ถือเป็นการกระทำที่ผิดบัญญัติอิสลามและเป็นการกระทำที่อิสลามไม่อนุมัติ ด้วยเหตุดังกล่าวอิสลามอนุมัติการทำการค้า แต่อิสลามไม่อนุมัติการกักตุนสินค้า อิสลามห้ามกักตุนสินค้าประหนึ่งว่าห้ามนำมาเป็นกระบวนการแสวงหารายได้ ท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวความว่า

“ผู้ใดกักตุนสินค้า ดังนั้นเขาอยู่ในฐานะผู้กระทำผิด” (บันทึกโดยมุสลิม)

เกี่ยวกับรายละเอียดของการกักตุนสินค้านั้น นักนิติศาสตร์อิสลามได้ทำทรรศนะในประเด็นปลีกย่อย โดยที่บางท่านให้ทรรศนะว่า ห้ามกักตุนสินค้าเฉพาะประเภทปัจจัยหลักของการดำรงชีวิตของมนุษย์ขั้นพื้นฐาน เท่านั้น เช่น อาหารหลักประเภทต่างๆ ส่วนบางท่านก็มีทรรศนะว่า บทบัญญัติที่ห้ามกักตุนสินค้านั้นมีความหมายรวมสินค้าประเภทอาหารของมนุษย์ ทั้งหมด บางท่านกล่าวว่ารวมทั้งอาหารสัตว์ด้วย ส่วนนักนิติศาสตร์อิสลามอีกกลุ่มหนึ่งมีทรรศนะว่าด้วยบทที่ห้ามการกักตุน สินค้านั้นครอบคลุมถึงสินค้าทุกประเภท

ท่านอบูยูซุฟ² ซึ่งเป็นศิษย์เอกและหนึ่งในสหายนอกทั้งสองของอิหม่ามอูษะนีพะฮ์³ ให้ทรรศนะว่า

“ทุกอย่างเมื่อมี การกักตุนแล้วทำให้มนุษย์เดือดร้อน ก็เข้าข่ายการกักตุนที่ต้องห้าม แม้ว่าสิ่งดังกล่าวจะเป็นทองคำ หรืออภรณ์ก็ตาม”

ดังนั้นเจตนารมณ์ของอัล-อิสลามในการห้ามการกักตุนสินค้าคือ ห้ามการกระทำที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้กับมนุษย์นั่นเอง เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนย่อมมีความต้องการที่แตกต่างกัน การกักตุนจึงเป็นเหตุที่ทำให้พวกเขาอยู่ในภาวะคับแคบและเดือดร้อน ดังนั้นเราจึงพบว่าการกักตุนนั้นเป็นไปได้ที่จะรวมถึงทุกๆ อย่างที่เข้าข่ายทรัพย์สินทุกประเภท

บทบัญญัติของอิสลาม มิได้ปล่อยให้ผู้ฉวยโอกาสกักตุนสินค้า จะได้แสวงหาผลประโยชน์จากการกักตุนของเขา หากแต่บทบัญญัติของอิสลามได้กำหนดให้ผู้ปกครองใช้อำนาจในการบังคับขายสินค้า ที่ถูกกักตุนไว้ในราคาปกติ (ยะมันอัลมิยลีย์) ท่านอัลอัลลามะฮ์ อิบน์ุกัยyim 4 (รออิมะฮ์ลอลฮ์) ได้กล่าวไว้ว่า

“แท้จริงผู้ที่ทำการกัก ตุนสินค้าเขามีเจตนาที่จะซื้อสิ่งของที่มนุษย์มีความต้องการไว้เช่น อาหาร ต่อมาเขาก็ได้กักมันไว้เพื่อต้องการขายในราคาที่สูงขึ้นให้กับผู้คน เขาคือผู้ที่อธรรม ต่อมาลมนมนุษย์โดยทั่วไป โดยเหตุนี้ถือเป็นเอกสิทธิ์ของผู้ปกครองที่จะ

ใช้อำนาจบังคับผู้ที่กักตุนทั้งหลายให้ขายสิ่งที่พวกเขาได้กักตุนไว้ด้วยราคาปกติยุติธรรม ในกรณีที่มนุษย์อยู่ในภาวะคับขัน เนื่องจากมีความต้องการสิ่งดังกล่าว เช่น ผู้ที่กักเก็บอาหารไว้ที่เขาจนเกินจำเป็น ในสภาพที่ผู้คนอยู่ในภาวะวิกฤติด้านอาหาร หรือผู้ใดที่กักเก็บอาวุธที่เกินความจำเป็นในภาวะที่ผู้คนจำเป็นจะต้องเข้า สมรภูมิอิสลาม (สงครามพิทักษ์อิสลาม) หรืออื่นๆ

ดังนั้นผู้ใดที่อยู่ในภาวะ วิกฤติที่ต้องการอาหารที่มีอยู่ที่ผู้อื่น (ผู้กักตุน) ก็ให้ผู้ปกครองเอาอาหารจากเขา (ผู้กักตุน) ถึงแม้ว่าจะเป็น การบังคับก็ตาม โดยจ่ายให้ในราคาปกติ แต่หากผู้กักตุนฝ่าฝืนไม่ยอมขายในราคาปกติแต่จะขายในราคาที่สูงกว่าปกติ ก็ให้ ผู้ปกครองเอาจากเขา (หมายถึงจากผู้กักตุน) สินค้าที่เขาได้กักตุนไว้ด้วยกับราคาที่เขา (ผู้กักตุน) เรียกร้อง5 โดยไม่บังคับเขาให้ ขายในราคาปกติ”

จากสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เราจะเห็นว่า แท้จริงแล้วอิสลามเรียกร้องไปสู่ความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็น ธรรม ในการซื้อขายแลกเปลี่ยน และห้ามมิให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดคดโกง ข้อฉล หรือสร้างความเดือดร้อนใดๆ ให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง ดังที่ ปรากฏในคัมภีร์อัลอะฮ์ดีษที่ว่า

ความว่า “จะต้องไม่ให้มีการสร้างความเดือดร้อนเกิดขึ้น และจะต้องไม่ให้มีการทำความเดือดร้อนให้กับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดใน อิสลาม” (บันทึกโดย อัลบุคอรีห์และมุสลิม) 6

ดังที่ท่านคอลีฟะฮ์อะลี อิบน์ อับิฏอเล็บ 7 ^{رضي الله عنه} ได้เรียกร้องไปสู่แนวความคิดตั้งราคาที่เป็นธรรมซึ่งจะไม่เป็นการสร้างความ เดือดร้อนให้กับผู้ขายและผู้ซื้อ ซึ่งท่านได้กล่าวว่า

“จำเป็นจะต้องมีการซื้อขายกันด้วยราคาที่ไม่เป็นการเอาเปรียบกันทั้งสองฝ่าย คือผู้ขายและผู้ซื้อ”

คำพูดของคอลีฟะฮ์อะลี ^{رضي الله عنه} มีความหมายว่า ราคาที่เป็นธรรมของสินค้าจำเป็นจะต้องเป็นราคาที่ไม่เอาเปรียบทั้งสอง ฝ่าย ที่ทำสัญญาการค้าคือผู้ขายและผู้ซื้อ(คือผู้ที่เสนอกับผู้ที่สนอง หรือผู้ที่ผลิตกับผู้บริโภค) ราคาที่เป็นธรรมในอิสลามคือ ราคาที่ไม่ไปข้อฉล คดโกง ผู้หนึ่งผู้ใดจากบรรดาผู้ที่ได้กระทำสัญญาซึ่งกันและกัน ดังนั้นผู้ที่ผลิตหรือผู้ขายจะต้องไม่คด โกง ข้อฉล เช่นเดียวกัน